

СТРОКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Возняковська К.А.,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри цивільного, господарського права
та приватноправових дисциплін
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»,
ORCID: 0000-0002-0351-7107*

Кіріяк О.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцентка кафедри приватного права
юридичного факультету
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича
ORCID: 0000-0001-8850-805X*

Возняковська К.А., Кіріяк О.В. Строки у цивільному праві України: проблеми класифікації та правозастосування.

Правове регулювання строків і термінів у цивільному праві є ключовим елементом забезпечення правової визначеності, стабільності договірних та інших правовідносин, а також ефективного захисту прав та інтересів учасників цивільного обороту. Визначення строків у праві є необхідною умовою для регулювання правомірної поведінки сторін, встановлення меж здійснення прав і виконання обов'язків, а також для захисту інтересів осіб, які можуть зазнавати негативних наслідків у разі їх недотримання.

У статті розглянуто теоретичні підходи до тлумачення понять «строк» і «термін», їх розмежування та класифікацію в системі цивільного права. Зазначено, що строки поділяються на імперативні та диспозитивні, що безпосередньо впливає на можливість їх зміни за домовленістю сторін або коригування судом. Важливим є аналіз правових наслідків пропуску строків, включаючи можливість поновлення чи переривання строку у випадках, передбачених законом.

Стаття аналізує сучасні підходи до класифікації строків у цивільному праві України та їх практичне застосування. Автори розглядають вплив строків на реалізацію прав та виконання зобов'язань, а також їхню роль у судовому процесі. Окрему увагу приділено проблемам обчислення строків, їхнього поновлення, зупинення та переривання, що має суттєве значення в контексті забезпечення правової визначеності. Узагальнюються наукові підходи до визначення строків та їхніх функцій у цивільному праві. На основі аналізу нормативно-правових актів, судової практики та наукових джерел формулюються пропозиції щодо удосконалення правового регулювання строків у цивільному праві України.

В Україні, попри наявність загальних правил щодо строків, відсутні достатньо деталізовані норми щодо їх призупинення в умовах надзвичайних ситуацій, що створює правову невизначеність для громадян і бізнесу. Дослідження спрямоване на розробку концептуальних підходів до вдосконалення механізмів регулювання строків та термінів, що дозволить підвищити ефективність судового захисту, забезпечити баланс між правовою визначеністю та захистом прав осіб, які через об'єктивні причини не змогли реалізувати свої права у встановлені строки.

Ключові слова: цивільне право, строки, терміни, правова визначеність, судова практика, процесуальні строки, форс-мажор, поновлення строків, договірні зобов'язання, правозастосування.

Vozniakovska K.A., Kiriiak O.V. Deadlines in civil law of Ukraine: issues of classification and law enforcement.

Legal regulation of deadlines and terms in civil law is a key element in ensuring legal certainty, the stability of contractual and other legal relations, and effective protection of the rights and interests of participants in civil turnover. Defining deadlines in law is a necessary condition for regulating the lawful conduct of the parties, establishing the boundaries for exercising rights and fulfilling obligations, as well as for protecting the interests of individuals who may face negative consequences if these deadlines are not adhered to.

The article discusses theoretical approaches to the interpretation of the concepts «deadline» and «term,» their differentiation and classification in the system of civil law. It is noted that deadlines are divided into imperative and dispositive, which directly affects their ability to be altered by agreement of the parties or by judicial correction. An important aspect is the analysis of the legal consequences of missed deadlines, including the possibility of their renewal or interruption in cases provided for by law.

The article analyzes contemporary approaches to the classification of deadlines in Ukrainian civil law and their practical application. The authors consider the impact of deadlines on the realization of rights and the fulfillment of obligations, as well as their role in legal proceedings. Special attention is given to the issues of calculating deadlines, their renewal, suspension, and interruption, which are crucial in the context of ensuring legal certainty. Scientific approaches to defining deadlines and their functions in civil law are generalized. Based on the analysis of regulatory acts, judicial practice, and scientific sources, proposals are made for improving the legal regulation of deadlines in Ukrainian civil law.

In Ukraine, despite the existence of general rules concerning deadlines, there are no sufficiently detailed provisions on their suspension in emergency situations, which creates legal uncertainty for citizens and businesses. The research aims to develop conceptual approaches to improving the mechanisms for regulating deadlines and terms, which will enhance the effectiveness of judicial protection, ensure a balance between legal certainty and the protection of the rights of individuals who, due to objective reasons, were unable to exercise their rights within the prescribed deadlines.

Key words: civil law, deadlines, terms, legal certainty, judicial practice, procedural deadlines, force majeure, deadline renewal, contractual obligations, law enforcement.

Постановка проблеми. Дослідження правової природи строків та термінів у цивільному праві України є ключовим аспектом формування стабільної та ефективної правової системи. Ці темпоральні вказівники відіграють визначальну роль у регулюванні цивільно-правових відносин, забезпечуючи правову визначеність, стабільність обороту та захист прав учасників. Чітке нормативне закріплення строкових дороговказів мінімізує ризики правової невизначеності, сприяє передбачуваності юридичних наслідків та гарантує дотримання принципу верховенства права. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження правових механізмів встановлення, обчислення та застосування строків і термінів у цивільному праві України.

Ефективне нормативне окреслення строків і термінів у механізмі цивільно-правового регулювання відповідних відносин передбачає їх належну класифікацію та розмежування з дотично-суміжними категоріями. Це дозволяє встановлювати оптимальний баланс між правовою передбачуваністю та необхідною гнучкістю у врегулюванні цивільно-правових відносин. Чітке законодавче визначення строків та їх правильне тлумачення в судовій практиці сприяє гармонізації зобов'язальних, спадкових, договірних та інших правовідносин, знижуючи рівень правової невизначеності та правових колізій.

Окрім цього, зважаючи на євроінтеграційний курс України, дослідження проблематики строків і термінів у цивільному праві набуває додаткової актуальності в контексті імплементації міжнародних стандартів правового регулювання. Вдосконалення механізмів встановлення та обчислення строків і термінів сприятиме підвищенню ефективності судового захисту, правової визначеності та адаптації національної правової системи до міжнародних вимог. У цьому зв'язку необхідним є подальший науковий аналіз правових аспектів визначення строків і термінів у цивільному праві, їхньої ролі у забезпеченні прав і свобод громадян, а також вироблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері цивільно-правового регулювання окреслених аспектів.

Метою цієї статті є дослідження правової природи строків і термінів у цивільному праві України, їх нормативного закріплення та класифікації, а також впливу сучасних викликів, зокрема, збройної агресії проти України, на функціонування строкових механізмів у цивільних правовідносинах. Стаття спрямована на виявлення проблем у чинному правовому регулюванні строків і термінів, їх взаємозв'язку, механізмів обчислення, зупинення та поновлення, а також формулювання пропозицій щодо удосконалення законодавства для забезпечення правової визначеності, ефективності правозастосування та захисту прав учасників цивільного обороту.

Виклад основного матеріалу. Значення та важливість строків у цивільному обігу є ключовими аспектами правозастосування, що впливають на стабільність та впорядкованість правовідносин. В.П. Маковій наголошує на наскрізній природі цивільно-правового часу, що пронизує всі інститути цивільного права в тій чи іншій формі поряд із інститутом об'єктів, суб'єктів, правочинів тощо [6, с. 76].

І.Г. Оборотов підкреслює, що навіть виділення положень про позовну давність серед загальних цивільно-правових норм, що регулюють застосування темпоральних величин, пояснюється універсальністю застосування цього виду строку в усіх цивільно-правових відносинах. Він також наголо-

шує на значенні позовної давності як темпорального засобу до усунення тривалої невизначеності в суспільних відносинах, їх стабілізації та впорядкування на благо цивільному обороту [7, с. 13].

О.В. Подвірна зазначає, що строки у цивільних правовідносинах можуть виконувати різні функції: а) визначати момент виникнення або припинення правовідносин; б) бути однією з умов, що впливають на зміст правовідносин; в) слугувати критерієм оцінки правомірності поведінки суб'єктів з огляду на її своєчасність [8, с. 67].

Черногор Н.В. звертає увагу на проблематику закріплення у Цивільному кодексі України 2003 року понять «строк» та «термін», що викликає труднощі у практичному застосуванні. Це питання вимагає детального дослідження юридично-термінологічних понять, а також процесу обчислення строків та термінів, що спрямоване на удосконалення норм спадкового права [12, с. 7].

Т.М. Вахонєва у своїх дослідженнях доводить, що цивілістичні строки виступають гарантією реалізації та захисту цивільних прав. Визначення строків існування цивільних прав у правових нормах, а також можливість самостійного встановлення строків суб'єктами правовідносин гарантують реалізацію їхніх прав та виконання обов'язків. Закріплення у нормах права преклюзивних строків сприяє впорядкуванню цивільного обороту, його стабільності та урегульованості. Окремо вона виділяє гарантійні строки, що забезпечують дотримання якості продукції, робіт та послуг, а також захисні строки (претензійні строки, строки оперативного захисту та позовної давності), які гарантують своєчасну та ефективну охорону цивільних прав [2, с. 7].

Науковці також наголошують на вольовому характері строків, що можуть встановлюватися як самими учасниками правовідносин, так і за рішенням суду чи іншого юрисдикційного органу. Це підкреслює їхню роль у забезпеченні передбачуваності та визначеності цивільного обігу [1, с. 207].

У правових нормах як засобах впливу на поведінку людей використовується не філософська категорія «час», а правова – «строк», як відрізок часу. Такий строк не існує сам по собі, він завжди несе певні наслідки, з його настанням чи впливом закон пов'язує виникнення, зміну чи припинення правовідносин [8, с. 6].

Згідно зі статтею 251 Цивільного кодексу України, поняття «строк» та «термін» мають ключове значення у цивільно-правових відносинах, оскільки визначають часові межі для реалізації прав та виконання обов'язків суб'єктами цивільних правовідносин. Проте досліджуваний нами соціальний феномен також є і формою існування правової матерії та формою суспільного буття загалом [3, с. 44].

Правильне формулювання влучних і максимально повних дефініцій понять «строк» та «термін» є необхідним для забезпечення їх належної імплементації в практичному застосуванні, оскільки чітке визначення кожного з цих концептів дозволяє уникнути правових невизначеностей та забезпечує ефективне дотримання вимог правових норм. Тільки за умови точного визначення змісту цих дефініцій можна забезпечити правильне застосування законодавчих актів і ефективно реалізувати права та обов'язки учасників цивільних правовідносин.

Строки є традиційним цивільно-правовим інститутом, значення якого важко переоцінити в сучасних умовах, що відрізняються свободою учасників громадянського обороту в придбанні та здійсненні цивільних прав і обов'язків, розширенням диспозитивності цивільно-правового регулювання.

Встановлення строків та термінів здійснення цивільних прав – важливий засіб підвищення ефективності цивільно-правового регулювання, забезпечення стабільності громадянського обороту, підвищення дисципліни учасників цивільних правовідносин, стимулювання їх до своєчасної, ініціативної реалізації прав та обов'язків.

Згідно з частиною 1 статті 251 Цивільного кодексу України, **строком** є певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, що має юридичне значення. Відповідно до цього визначення, строк є триваючою величиною, що може охоплювати певний період, протягом якого вчиняються певні правочини або здійснюються різноманітні юридичні акти. Це положення відображає необхідність чіткої регламентації термінів виконання прав та обов'язків, таких як строки позовної давності, виконання договорів, реалізація прав вимоги тощо. За своєю суттю, строк є часовою величиною, яку можна виміряти від певної події, що розпочинає його відлік, і до моменту, коли цей період завершується, визначаючи, до прикладу, чи реалізовано право, чи виконано обов'язок, чи досягнута певна юридична мета.

В свою чергу, **термін** (як зазначено в частині 2 статті 251 Цивільного кодексу України) визначається як певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, що має юридичне значення. Термін є точкою на часовій осі, яка визначає конкретний момент настання або завершення події, що має правові наслідки. Це може стосуватися моменту укладення договору, початку або завершення дії певного правового акта, закінчення дії ліцензії або інших подібних ситуацій, де важлива чіткість і безумовне настання певного часу. На відміну від строку, термін не має змінної

тривалості — він є моментом, що може бути фіксованим або встановленим законом, договором чи іншими правовими актами.

Терміни та строки, як зазначено у статті 251 Цивільного кодексу України, хоча і є взаємопов'язаними концептами, мають суттєву різницю в їх правовій природі. Строки передбачають певну тривалість часу, що надає можливість для виконання дій або досягнення правового результату, в той час як терміни фіксують точку в часі, яка визначає момент, коли подія або дія, що має юридичне значення, повинна відбутися. Врахування цих розбіжностей є важливим для точного застосування норм права, особливо в контексті регулювання договорів, термінів виконання зобов'язань, а також у процесах, де питання строків і термінів мають вирішальне значення для правозастосування та захисту прав осіб.

Що стосується різноманітних підходів до класифікації строків у цивільному праві, то у наукових колах досі не вироблено єдино схваленого підходу до теоретично-прикладного розподілу та згрупування різних періодів у часі за різними підставами. До прикладу, вчені часто заперечують необхідність окремого розрізнення понять «присікальний», «преклюзивний», «зупиняючий», «перетинальний» — це одні й ті самі терміни, що позначають строки, які у випадку нездійснення права або невиконання обов'язку у певний строк, призводять до припинення цього права або обов'язку. У зв'язку з цим пропонується замість зазначених понять ввести єдине поняття «припиняючі» строки [12, с. 7].

Позаяк, класифікація строків у цивільному праві є ключовим аспектом у механізмі цивільно-правового регулювання суспільних відносин, оскільки строки впливають на реалізацію та захист прав учасників цивільних правовідносин. У літературі наведено різні підходи до диференціації такого темпорального мірила, що відображають їх правову природу та функціональне призначення, адже, як слушно зауважує Ю.О. Заїка, саме ця різноманітність зумовлює потребу в їх систематизації [4, с. 267].

За цільовим призначенням строки можуть бути розподілені на різні категорії, що детально аналізується у дослідженнях Т.М. Вахонєвої [8, с. 7]. Цей підхід дозволяє визначити функціональне значення строків у різних сферах правового регулювання. Зокрема, в залежності від ступеня визначеності строки поділяються на абсолютно визначені, відносно визначені та невизначені. Така класифікація, запропонована Р.О. Стефанчуком, є важливою для розуміння рівня конкретизації строків у законодавстві та судовій практиці [11, с. 108].

Натомість В.О. Процевський наголошує, що при класифікації цивільно-правових строків можна використовувати різні критерії: спосіб встановлення, тривалість, спосіб відліку, призначення тощо [10, с. 178]. Зокрема, строки поділяються на ті, що встановлені у законах, підзаконних нормативно-правових актах, адміністративних актах, судових рішеннях, актах інших органів, уповноважених захищати цивільні права, а також угодами між учасниками цивільних правовідносин.

Дискусійним залишається питання розмежування понять «строк» і «термін». В.В. Луць зазначає, що строк завжди має початковий і кінцевий моменти, тоді як термін може існувати як самостійно, так і в складі строку. Крім того, строк є довшим за термін і має важливе юридичне значення [5, с. 301].

О.В. Подвірна підкреслює, що строки та терміни в правовій науці характеризуються через юридичні норми, а їх класифікація може залежати від виду правовідносин, які вони породжують. Такий підхід дозволяє враховувати специфіку строків у різних галузях права [8, с. 68].

Таким чином, класифікація строків у цивільному праві є багатовимірною та включає різні критерії. Це сприяє чіткому розумінню їх природи, юридичних наслідків та особливостей застосування. Правильне визначення правової природи строку має ключове значення для ефективного правозастосування та захисту прав учасників цивільних правовідносин.

У межах науково обґрунтованих принципів законодавчої техніки, що регламентують правильне та чітке формулювання юридичних норм, положення, які стосуються визначення строків, у тексті Цивільного кодексу України представлені за допомогою різних підходів і методів викладення. Це дозволяє забезпечити належну правову визначеність і точність у застосуванні строків, що має важливе значення для правозастосовної практики. Зокрема, такі положення виражені через різноманітні формулювання, що надають законодавчим актам необхідну гнучкість та адаптованість до конкретних правових ситуацій, а саме:

1) **Дескриптивний спосіб** (від лат. *descriptivus* — опис, описувати) — при якому законодавець у відповідній статті закріплює нормативне визначення певної дефініції, у нашому випадку поняття «строк», «термін» тощо (Наприклад, *стаття 251 ЦК України містить водночас визначення понять «строк» - це певний проміжок у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, що має юридичне значення і «термін» - це певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення*);

2) **Субскриптивний спосіб** (від лат. *subscriptivus* – згадувати, схвалювати) – при якому законодавець у відповідній статті згадує про необхідність або можливість встановлення чи використання певного строку, не конкретизуючи його тривалість чи особливостей обрахування чи перебігу. (До прикладу, у частині 3 статті 105 ЦК України відзначено, що учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи призначають ... строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється);

3) **Прескриптивний спосіб** (від лат. *praescriptivus* – визначати, наказувати) – який використовується законодавцем задля окреслення тривалості та правил обчислення певних строків чи термінів у цивільних правовідносинах, що може здійснюватися у таких формах:

- **Абсолютно визначений строк**, що містить вказівку на імперативно зазначений строк для здійснення юридично значимих дій (зокрема: у частині 1 статті 408 ЦК України відмічено, що строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб ... не може перевищувати **50 років**),

- **Відносно визначений строк**, в якому законодавець формулює прив'язку до часу в максимально абстрактній формі (наприклад, абзац другий частини 3 статті 159 ЦК України унормує, що представник може бути постійним чи призначеним на **певний строк**),

- **Кондиційно визначений строк** (від лат. *condicio* – умова), перебуває у залежності від наявності або відсутності певної умови (їх сукупності) для виникнення, зміни чи припинення цивільних правовідносин (на кшталт, строку закріпленого у ч. 1 ст. 508 ЦК України, який полягає у тому, що строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці),

- **Інтервально визначений строк**, де законодавцем закріплено певні інтервали, в межах яких вчинена дія або утримання від неї вважатимуться юридично належною поведінкою, достатньою для виникнення, зміни чи припинення цивільних правовідносин (до прикладу, частина 5 статті 105 ЦК України зазначено, що строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється, **не може становити двох і більше шести місяців** з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення юридичної особи),

- **Абсолютно невизначений строк** дозволяє у форматі законодавчого закріплення орієнтуватися на необмежені в часі періоди для реалізації того чи іншого суб'єктивного цивільного права (а саме: в частині 1 статті 504 ЦК України окреслено, що право інтелектуальної власності на географічне зазначення охороняється **безстроково**).

4) **Рефскриптивний спосіб** (від *refscribo* – посилатися, відсилати) – стаття, що містить посилання на інші правові норми, що можуть міститися в різних джерелах:

- як у цьому ж нормативно-правовому акті (зокрема, частина 1 статті 111 ЦК України передбачає, що письмове повідомлення кожного з боржників про припинення юридичної особи здійснюється в установлені цим Кодексом строки),

- так і в іншому законодавчому акті (як це, наприклад, зафіксовано у частині 4 статті 488 ЦК України, де сформульовано, що строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин встановлюється законом),

- чи навіть в іншому документі (до прикладу, частина 3 статті 130 ЦК України передбачає, що порядок визначення вартості частки учасника у майні повного товариства та строки її виплати встановлюються засновницьким договором і законом.)

Науковий дискурс передбачає можливість багатофакторної класифікації строків за різними факторами та критеріями, що досить часто перегукуються між собою. Зокрема, за ступенем (характером) визначення цивільно-правові строки зазвичай поділяються на: визначені та невизначені. На думку Р.О. Стефанчука, за ступенем (характером) визначеності строки поділяються на три види: абсолютно визначені, відносно визначені та невизначені [11, с. 108].

Під час класифікації цивільно-правових строків можна брати за основу різні підстави: способи їх встановлення, тривалість, способи відліку, призначення та інші. За способами встановлення розрізняють строки: 1) встановлені у законах; 2) встановлені у підзаконних нормативно-правових актах; 3) встановлені адміністративними актами; 4) встановлені рішеннями суду; 5) встановлені іншими органами, на які державою покладені функції по захисту суб'єктивних цивільних прав; 6) встановлені угодами, договорами учасників цивільних правовідносин [10, с. 158].

За можливістю бути зміненими за згодою сторін слід розрізняти: 1) імперативні; 2) диспозитивні цивільно-правові строки. Т.В. Вахонєва також виділяє ще й третій вид строків за цією підставою класифікації – імперативно диспозитивні [3, с. 44]. Імперативними називаються такі строки, які не можуть бути змінені за погодженням сторін. Це передусім строки позовної давності та строки набувальної давності. Диспозитивними вважаються строки, які хоч і передбачені законом, але можуть бути змінені за погодженням сторін (наприклад, строки в орендних відносинах). У деяких випадках

закон встановлює лише мінімальний або максимальний строк для здійснення певних дій. Водночас учасникам таких правовідносин, відповідно, надається прав цей строк збільшити або зменшити. Останні строки за своїм характером є імперативно-диспозитивними [8, с. 7].

Визначення строку та терміну, як зазначено у статті 252 Цивільного кодексу України, є важливими елементами правової системи, що забезпечують чіткість і однозначність у регулюванні цивільних правовідносин. Строк є вимірюваним періодом часу, який може бути поділений на різні одиниці (роки, місяці, дні тощо), в той час як термін визначається конкретною датою або подією, що зумовлює настання юридичних наслідків. Ці відмінності мають практичне значення для правильного застосування норм цивільного права, що дозволяє забезпечити своєчасне виконання зобов'язань і здійснення прав, уникнувши правових колізій чи непорозумінь.

Оскільки строки та терміни належать до таких категорій, які беруть участь у всьому житті учасників будь-яких правовідносин, то розуміння і правильне застосування поняття часу набуває важливого значення і як міра оцінки соціальних процесів та явищ, і як засіб цілеспрямованого регулювання людської діяльності [8, с. 6]. Збройна агресія російської федерації проти України суттєво вплинула на механізми правового регулювання строків у цивільному праві. Воєнний стан та пов'язані з ним обмеження спричинили необхідність адаптації законодавства з метою захисту прав громадян та юридичних осіб. Насамперед, одним із ключових аспектів є призупинення строків позовної давності у зв'язку з обставинами, що унеможливають реалізацію права на судовий захист. В умовах війни багато осіб не можуть вчасно звернутися до суду через окупацію, руйнування правозахисних інституцій та втрату доказової бази. Сам факт запровадження воєнного стану **не є автоматичною підставою** для відновлення пропущених процесуальних строків. Водночас чинне законодавство зобов'язує учасників процесу подавати відповідні клопотання, обґрунтовуючи їх відповідно до встановлених вимог, необхідних для поновлення таких строків [9].

Крім того, виникли проблеми із виконанням договірних зобов'язань унаслідок форс-мажорних обставин. Значна частина підприємств припинила діяльність або зазнала руйнувань, що безпосередньо вплинуло на дотримання строків виконання договірних зобов'язань.

Як результат вольових і усвідомлених юридичних дій суб'єктів права строки мають відбиток суб'єктивного, але, будучи встановленими, вони існують уже об'єктивно. У сфері цивільно-правових відносин юридичне значення має не закінчення часу взагалі, а закінчення певного строку, а точніше – настання певного моменту в часі. Перебіг і обчислення строків у цивільному праві відбуваються за правилами, встановленими за волею законодавця. Серед обставин, які впливають на перебіг строків, законодавець передбачає і вольові дії учасників правовідносин або державних органів [8, с. 7].

Строки і терміни не повинні включатися до системи юридичних фактів, оскільки вони являють собою розташування у часі (тривалість) певних юридичних фактів один до одного. Розмежування строків та термінів здійснюється залежно від тривалості (будь-який строк є довшим за термін), її юридичного значення (на відміну від термінів, тривалість строків має юридичне значення) та складу (строк завжди містить початковий та кінцевий терміни). Необхідно розрізняти терміни, що входять до складу строків, та терміни, що не входять до їх складу. Тобто, якщо будь-який строк є складним поняттям, що містить у собі початковий і кінцевий терміни, то термін може існувати як у складі строку, так і самостійно [5, с. 220].

Висновки. Правове регулювання строків і термінів у цивільному праві відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності правовідносин, передбачуваності судового захисту та реалізації прав та обов'язків учасників цивільного обороту. Чітке визначення строків у законодавстві є необхідною умовою ефективного функціонування правової системи. З аналізу нормативно-правових актів та судової практики випливає, що строки у цивільному праві мають різну правову природу: вони можуть бути імперативними або диспозитивними, а їх дотримання впливає на чинність правочинів, можливість судового захисту та виконання договірних зобов'язань. Особливу увагу слід приділяти питанням призупинення, поновлення та переривання строків, оскільки це безпосередньо впливає на правові наслідки для сторін.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вдосконалення законодавчих норм, що регулюють строки та терміни у цивільному праві, зокрема у контексті кризових ситуацій. Важливо забезпечити баланс між правовою визначеністю та захистом прав осіб, які через об'єктивні причини не змогли реалізувати свої права у встановлені строки.

Отже, правове регулювання строків та термінів у цивільному праві потребує подальшого розвитку з урахуванням сучасних викликів, включаючи наслідки збройного конфлікту, що триває в Україні. Законодавчі зміни мають бути спрямовані на створення гнучких механізмів адаптації строкових норм до надзвичайних обставин, зберігаючи при цьому правову визначеність і стабільність цивільного обороту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Братель О.Г., Пилипенко С.А. Цивільне право України: Посібник для підготовки до іспитів. Київ: ФОП Ліпкан, 2010. 256 с.
2. Вахонева Т.М. Строки (терміни) в цивільному праві. автореф. дис. канд. юрид. наук ... 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». К., 2013. 20 с.
3. Вахонева Т. Поняття та юридична природа строків (термінів) за новим цивільним законодавством України. *Право України*. 2003. № 12. С. 40–44.
4. Заїка Ю.О. Українське цивільне право: навч. посіб. / Ю.О. Заїка. 2-е вид. змін, і доп. – К.: Правова єдність, 2008. 368 с.
5. Луць В.В. Строки і терміни у цивільному праві: монографія. Київ: ЮрінкомІнтер, 2013. 384 с.
6. Маковій В.П. Правовий час у цивільному праві й цивільному процесі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 2(1). С. 75–78.
7. Оборотов І.Г. Темпоральні характеристики права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Одеса, 2009. 19 с.
8. Подвірна О.В. Строки та терміни у цивільному праві: темпоральний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 8. 2020. http://www.lsej.org.ua/8_2020/17.pdf.
9. Постанова Верховного Суду України від 10.11.2022 у справі № 990/115/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107354803>.
10. Процевський В.О. Цивільне право України: навч. посіб.: у 2 т. / В.О. Процевський, О.В. Гаврилюк. Харків: ТХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2007. Т. 1. 292 с.
11. Цивільне право України: навчальний посібник. Ю.В. Білоусов, С.В. Лозинська, С.Д. Русу та ін.; за ред. Р.О. Стефанчука. Київ: Прецедент, 2005. 148 с.
12. Черногор Н.В. Строки та терміни у спадковому праві України: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Одеса, 2011. 20 с.